

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертацію Кримець Людмили Володимирівни на тему: «Феномен влади в управлінні науково-освітнім простором», подану на здобуття наукового ступеня доктора філософських наук зі спеціальності 09.00.03 – соціальна філософія та філософія історії

Докторська дисертація Л. В. Кримець є актуальним дослідженням управління науково-освітнім простором у суспільстві, що йменується «суспільством знань», яке культивує освіту і науку як стратегічний напрям актуалізації влади та чинник суспільного прогресу. Актуальність дослідження обумовлюється потребами виробництва знань та інновацій, підвищення ролі інтелектуального ресурсу науки та освіти. Як справедливо зазначає авторка, соціально-філософський аналіз влади не тільки дозволяє розширити уявлення про даний феномен, а й дає можливість по-новому поглянути на окремі сторони владних відносин у сучасному світі взагалі та в нашій державі, зокрема. Влада повинна усвідомити, що в сучасних умовах склалася така ситуація, коли використання інтелектуальних ресурсів (освіти і науки), розвиток креативного потенціалу, культивування інноваційного середовища є більш ефективним, чим використання сировинних ресурсів.

Управління науково-освітнім простором в умовах формування ідеології модернізації сучасного українського суспільства є головним трендом на етапі сучасного розвитку. Нова економіка виробляє нові знання, які перетворюються в інновації, а потім в капітал (самозростаочу вартість), і в цій інтелектуальній трансформації виробництва особливу роль відіграє феномен влади, який повинен створити необхідні умови для культивування «суспільства знань» чи «суспільства інновацій», що базуються на освіті та науці.

У роботі обґрутовується необхідність розвитку досліджень у даному напрямку і доводиться, що в умовах глобальних змін у світі ця проблема

набуває не тільки особливого теоретичного, а й значного практичного значення, адже освіта і наука в добу глобалізації – це чинники соціальної стабільності, економічного добробуту країни, її конкурентоспроможності та фактори зміщення національної безпеки. Мета дослідження полягає в тому, щоб концептуалізувати владу як соціокультурний феномен у контексті управління науково-освітнім простором та визначити соціально-філософську специфіку процесів управління у сфері науки та освіти в Україні.

Позитивне враження викликають запропоновані авторкою принципи, методи та підходи дослідження – методологічні принципи критичної соціальної філософії та критичної педагогіки, принципи системного аналізу складних, багатомірних нелінійних систем, суб'єкт-об'єктної взаємодії на інституційному рівні суспільної практики, феноменологічний, аксіологічний, формалізації та ідеалізації, методів ймовірнісного соціального прогнозування та теоретичного моделювання, антропологізму й людиноцентризму, міждисциплінарний підхід, що детально проаналізовані й обґрунтовані. У результаті теоретичного аналізу і систематизації ідей різних поглядів науковців, авторці вдалося дослідити ймовірні шляхи та механізм зняття виявлених протиріч феномену влади та пошук шляхів більш ефективного управління науково-освітнім простором.

Дисертаційне дослідження здійснено у річищі неогуманістичного підходу до влади як комплексного феномену, вивчено й критично проаналізовано відомі досягнення й теоретичні положення багатьох дослідників у галузі соціальної філософії та філософії історії, зокрема рецепцій концептуальних питань про владу, відповідності владних відносин соціальній реальності інформаційно-комунікативного простору, української філософської традиції, зарубіжних джерел дослідження феномену влади як синтезу філософських, політологічних, психологічних, педагогічних підходів. Дослідження, що обговорюється, спрямоване на пошук концептуалізації феномену влади і владних відносин та окреслення можливостей оптимізації напрямків спрямованості владного

вектору у контексті управління науково-освітнім простором сучасного українського суспільства.

Концептуальна структура дисертаційного дослідження складається з п'яти розділів:

Розділ 1. Феномен влади у соціально-філософському дискурсі (с.18-95). У першому розділі сподобалася ідея, що постіндустріальний соціокультурний розвиток в якості свого механізму і джерела влади має наукову інновацію. Інновація як механізм розвитку владних відносин реалізується через певні принципи владної дії, серед яких: вивільнення ресурсів для підтримки тих напрямків, які сприяють підвищенню ефективності роботи; сучасна владна дія є безперервною і постійною, щоб бути адекватною постійному руху і змінам сучасної соціокультурної реальності; сучасна влада зобов'язана постійно ініціювати рух до нових соціальних станів. Тільки через реалізацію цих принципів влада може сприяти стійкості суспільства. Комунікативна влада сполучає стійкість і розвиток, корелюючи одне через інше (с. 94-95).

Розділ 2. Методологічні засади дослідження влади як соціокультурного феномена (с.96-176). У другому розділі цікавою є думка, що згідно онтологічного підходу існує лише два механізми актуалізації в сущому феномену «влади»: об'єктивування та суб'єктивування волі. Об'єктивування проявляється у сенсі відношення «відчуження суб'єктності» коли багатовимірні аспекти буття актуалізують владу як дію, владу як силу та владу як володіння. Дисертант наголошує, що в результаті об'єктивування суб'єкт, на якого спрямована владна дія, частково або повністю втрачає суб'єктні властивості, перетворюючись на об'єкт владного впливу. Авторка робить висновок, що суб'єктивування, навпаки, є зворотнім механізмом «наділення суб'єктністю». Суб'єктивування активується у сенсі відношення інтерсуб'єктивної та екстрасуб'єктивної взаємозалежності, взаємодетермінації та кореляції, коли

влада появляє себе в першу чергу не як дія, а як взаємодія, спрямована на онтологічне взаємоузгодження (с.176).

Розділ 3. Соціальне управління і влада (с.177-239). Проведений у третьому розділі аналіз свідчить, що провідними аспектами організації владних відносин в системі та процесі соціального управління у сучасному інформаційно-комуніктивному суспільстві є суб'єкт-суб'єктна інформаційна та вольова взаємодія. Зазначено, що сучасний інформаційний простір є багатовимірним по своїй управлінській структурі. Інформація, що забезпечує процес управління, повинна достовірно відбивати процеси, що відбуваються в суспільстві, бути адекватною, адаптивною, рухливою, відповідати вимозі достатності і бути обмеженою у рамках необхідного за обсягом змісту. Вагомий доробок дисертаційного дослідження зводиться до того, що на основі інформаційної взаємодії формується система знань про процес управління, виробляються форми і методи його оптимізації, здійснюється планування і прогнозування управлінської діяльності (с.237).

Розділ 4. Управління у контексті науково-освітнього простору (с.240-304). У розділі розглянуто методологічне значення соціального управління для розуміння сутності влади і владних відносин і запропоновано шляхи оптимізації та гуманізації процесу соціального управління в Україні і світі. У розділі концептуалізовано змістовні аспекти формування науково-освітнього простору як інтегративної єдності та визначено основні методологічні аспекти управління сучасним науково-освітнім простором. Згідно авторської концепції, під науково-освітнім простором є інтерактивне цілеспрямовано організоване середовище, основним суб'єктом якого є свідома, відповідальна і творча особистість, що формується в процесі здійснення наукової та освітньої діяльності. У цьому розділі відімчається, що основним механізмом створення науково-освітнього простору, є організація інформаційної та вольової творчої взаємодії суб'єктів наукової та освітньої діяльності, які спрямовуються спільними соціально-значимими цілями, керуються єдиними принципами

вирішення науково-освітніх завдань, проте визначаються можливістю актуалізації індивідуальної творчої свободи під час вибору засобів реалізації поставленої мети. У посиланні на відомих дослідників, авторка підкреслює, що науково-освітній простір – це те соціально-культурне середовище, яке покликане привести в дію творче начало кожної особистості і створити духовно-теоретичну базу для її подальшого вдосконалення (с.303).

Розділ 5. Багатовимірність проявів влади у науково-освітньому просторі: світовий досвід, українська специфіка та шляхи оптимізації (с.306-393). У розділі слушно наголошує на чотирьох основних рівнях активізації влади в контексті управління глобальним світовим науково-освітнім простором: міжнародний, державний, регіональний та організаційний (в межах окремої установи чи організації) (с.392-393). Тим самим авторка визнає, що на кожному реалізується певна владна стратегія за допомогою використання відповідних механізмів управління. Згідно авторської концепції, основними механізмами активізації влади в сучасному науково-освітньому просторі є інноваційна інформаційна та вольова взаємодія. Авторка виокремлює три стратегії глобального управління науково-освітнім простором у контексті інтернаціоналізації: стратегія погодженого підходу – що спирається на довгострокову взаємовигідну міжнародну співпрацю; прибуткова стратегія – яка має на меті максимізацію отримання прибутку за рахунок міграції до країни-організатора провідних іноземних фахівців і обдарованих студентів та стратегія розширеніх можливостей – покликана заохочувати громадян власної країни як до активізації міжнародної співпраці та здобування освіти за кордоном, так і до отримання якісної освіти у вітчизняних вузах, які мають пропонувати конкурентоспроможні освітні послуги. Адже не можливо не погодитись з тим, що саме остання, є провідною владною стратегією інтернаціоналізації науково-освітнього простору сучасної України (с.393).

У «Висновках» авторка підсумовує головні тези дослідження й пропонує стислий виклад здобутків, які складають вагомий науковий внесок до соціальної філософії та філософії історії.

Таким чином, проаналізувавши дисертаційне дослідження Кримець Л.В. та, позитивно його оцінюючи, хочу висловити **деякі дискусійні положення та зауваження**, які, на мою думку, могли сприяти покращенню висвітлення даної проблеми, яка є вкрай актуальною для сучасного українського суспільства.

По-перше, на мою думку, слід було б поряд з науковою, когнітивною методологією (с.96-117), що регламентує пізнавальний процес з точки зору ефективності методів для отримання об'єктивної істини, використати і конструктивну методологію, мета якої культивування процесу культуротворчості для отримання новацій як способу освоєння світу та задоволення потреб людини. Введення поняття «конструктивної методології» дозволяє пояснити механізми інноваційного розвитку, пов'язані з управлінням науково-освітнім простором.

По-друге, в дисертаційні роботі у недостатній мірі розкриті «механізми організації владних відносин» (другий підрозділ третього розділу), так як однієї суб'єкт - суб'єктної інформаційної та вольової взаємодії, що відноситься і до пункту наукової новизни (с. 195-210, с.7 автореф.), недостатньо. Бажано було б в роботі здійснити аналіз механізмів організації владних відносин, зокрема антикризових, соціальних, мотиваційних.

По-третє, безперечно, надзвичайно складним питанням для аналізу є четвертий підрозділ третього розділу «Актуалізація влади у контексті формування національної ідеології» (с.226-235, с.13-14 автореф.), так як національна ідеологія в масштабах всієї країни ще не сформована і всебічні підходи до її формування не спрацьовують. Авторка могла б знайти хоча б деякі підходи до формування національної ідеї, так як дана проблема заявлена, а не розкрита, використавши для цього такі ідеї, як: «інформаційно-освітній простір як основа добробуту для всіх», «суспільство знань та інновацій як

пріоритет модернізації», «освіта і наука як стрибок з третього світу в перший». В цілому, слід покласти модернізацію в основу становлення і розвитку національної ідеї, щоб подолати відставання країни та стати основою для всіх, відіграючи роль конструктивно-мобілізуючої сили.

По-четверте, вважаю, що пошуковий потенціал дисертації міг би бути посиленим, якби концептуально зробити акцент на ролі людини-інноватора, так як новій економіці потрібна людина-інноватор як суб'єкт всіх перетворень і освіта повинна готувати інноватора, формуючи інноваційне мислення, інноваційний світогляд, а однієї «суб'єкт-суб'єктної інформаційної та вольової взаємодії як основних механізмів організації владних відносин» (с.7 автореф.), на якій акцентує увагу авторка, недостатньо. Мені не вистачило таких термінів, як: «інноваційний», «інноваційність», «виробництво знань та інновацій», «інноваційний розвиток», «інноваційна інфраструктура», «суспільство інновацій» тощо.

По-п'яте, авторці слід було використати термінологію «smart-суспільства», «смарт-освіти, смарт-технологій», «смарт-людини», так як передові розвинуті країни вже переходят від інформаційного і постінформаційного суспільства до «смарт-суспільства» і «смарт-освіти», тому потрібна організація владних відносин щодо розвитку смарт-освіти та управління смарт-освітнім простором.

По-шосте, авторці слід було використати соціологічний метод, щоб продемонструвати статистичні дані відносно розвитку науки в Україні, порівняти з розвитком науки у передових країнах та показати відставання України у розвитку технологічного укладу.

В цілому дисертаційне дослідження Кримець Л.В. справляє гарне враження, зазначені зауваження не спростовують загальної позитивної оцінки дослідження, сприяють певному внеску дисертанта у розвиток означеної проблеми, а більшість висловлених зауважень і критичних міркувань носять полемічний та рекомендаційний характер. До заслуг дисертаційного

дослідження належить обґрунтування авторської концепції специфіки трансформації владних відносин у сучасному інформаційному суспільстві та особливостей функціонування науково-освітнього простору в контексті формування владних відносин нового типу.

Результати дослідження Кримець Л. В. відображені у 70 публікаціях автора, серед них 5 монографій, з яких: 3 одноосібні монографії, 1 монографія виконана у співавторстві (внесок авторів рівнозначний), 5 підрозділів у колективній монографії, 20 статей у наукових фахових виданнях України, 11 статей у наукових періодичних виданнях інших держав та виданнях, що внесені до міжнародних наукометричних баз наукового цитування; 6 статей у інших вітчизняних та закордонних наукових виданнях, 23 – тези та матеріали конгресів, наукових семінарів та наукових конференцій.

На підставі вище сказаного, **слід зробити висновок**, що дисертаційне дослідження Кримець Людмили Володимирівни є концептуально самостійною, завершеною науковою роботою, в якій вирішується важливе завдання, що стоїть перед сучасною соціальною філософією та філософією історії - феномен влади в управлінні науково-освітнім простором, яке має новаторський характер та відзначається грунтовним рівнем опрацьованих наукових джерел.

Мета дослідження, що полягала в концептуалізації влади як соціокультурного феномена у контексті управління науково-освітнім простором та визначенні соціально-філософської специфіки процесів управління у сфері науки та освіти в Україні повністю досягнута. Запропонована робота відрізняється фаховим підходом та оригінальністю недослідженої проблеми.

В цілому дисертацію можна окреслити як системне, грунтовне, цілісне і всебічне дослідження актуальної теми, яке відповідає вимогам до докторських дисертацій. Зміст дисертації відповідає спеціальності 09.00.03 - соціальна філософія та філософія історії.

ВИСНОВОК: на основі аналізу дисертації, публікацій, є підстави для висновку, що дисертаційне дослідження Кримець Людмила Володимирівна є завершеним самостійним дослідженням з актуальної проблеми, в якій отримано нові науково-обґрунтовані результати з соціальної філософії та філософії освіти.

Робота виконана на високому науково-теоретичному рівні, має важливе теоретичне і практичне значення, відповідає вимогам пункту Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. №567 до докторських дисертацій, а її авторка Кримець Людмила Володимирівна заслуговує присудження наукового ступеня доктора філософських наук за спеціальністю 09.00.03 – соціальна філософія та філософія історії.

Доктор філософських наук, професор,
завідувач кафедри менеджменту організацій
та управління проектами

Запорізької державної інженерної академії

В. Г. Воронкова

Підпись завіряю:
Перший проректор ЗДІА,
д.т.н., проф.

С.А. Воденіков

Воронкова В.Г.
ІДЧУЮ